

akıka kurbanını kız çocuklarına da teşmil etmiş, ayrıca, "ana babaya karşı gelmek" anlamındaki ukûk ile aynı kökten gelen akıka kelimesinden hoşlanmadığını belirterek, bir şükür ifadesi olarak kesilen bu kurban için, "itaat ve ibadet" anlamına gelen nüsûk kökünden türetilmiş nesîke tâbirini kullanmayı tercih etmiştir (bk. *el-Muvatta*², "Akıka", I; *Müsned*, II, 182; Nesâî, "Akıka", I). Bununla birlikte bazı hadislerde akıka kelimesinin kullanılmış olması, muhataplara bildikleri kelimelerle hitap etme gayesine bağlanmış veya bu kelimeyi kullanmanın da câiz olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Konuyla ilgili hadislerin muhtelif rivayetleri sebebiyle akıka kurbanının dinî hükmü üzerinde fıkıh âlimleri ihtilâf etmişlerdir. Mâlik b. Enes, Ahmed b. Hanbel ve Şâfiî'ye göre akıka kurbanı kesmek sünnet, Zâhiri mezhebine göre vâciptir. Ebû Hanîfe'ye göre ise mubahtır. Kaynaklarda Hanefîler'e göre akıkanın mendup olduğu da zikredilmektedir.

Fukahanın çoğunluğuna göre akıka kurbanı koyundan olabileceği gibi sığır ve deveden de kesilebilir. İmam Mâlik'e göre ise koyun kesilmesi efdaldır. Kurban edilecek hayvanda bulunması gereken vasıflar bakımından akıka da kurban bayramında kesilen normal kurban gibidir. Eti hakkındaki hüküm de aynıdır.

Akıka kurbanının çocuğun doğumunun yedinci gününde kesilmesi müstehaptır. Aynı gün saçları traş edilerek çocuğa isim konması (bk. AD KOYMA) ve kesilen saçların ağırlığına gümüş veya altının sadaka olarak verilmesi de müstehaptır. Konuyla ilgili hadislerin hepsinde gümüş zikredilmekte, fukahanın altın da tasadduk edilebileceği şeklindeki görüşleri ise kıyasa dayanmaktadır. Kurban yedinci gün kesilmezse, Hz. Âişe'nin belirttiğine göre, on dördüncü veya yirmi birinci günlerde kesilebileceği gibi daha önce veya sonra kesilmesi de câizdir. Hanbelîler'e göre akıka kurbanı kesmek, fıtır sadakasında olduğu gibi babanın görevidir; başkası kesemez. Ancak onun ölümü veya kesmekten kaçınması halinde başkası tarafından kesilebilir. Şâfiîler'e göre ise bu görev, çocuğun nafakasını temin etmekle mükellef olan kimseye aittir. Bu hususta rivayet edilen bir hadisten anlaşıldığına göre baba, anne veya bir başkası da kesebilir.

Hız. Âişe'den gelen bir rivayete dayanan Şâfiî ve Hanbelîler'e göre, çocuğun

sağlık ve esenliği için bir uğur sayılarak akıkanın kemiklerinin kırılmadan mafsallarından ayrılması gerekir. Mâlikîler'e göre ise çocuğun beşerî hırslarının kırılmasına vesile olması için, ayrıca Câhiliye devrindeki uygulamanın aksini yapmak maksadıyla akıkanın kemikleri kırılmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "ak" md.; *el-Muvatta*², "Akıka", I; *Müsned*, II, 182; Ebû Dâvûd, "Eđâhi", 20; Nesâî, "Akıka", I; Şirâzi, *el-Mühezzeb*, Kahire 1379/1959-60, I, 248; Kâsânî, *Bedâ'î*², V, 69; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, I, 397; İbn Kudâme, *el-Muğni*, VIII, 645-649; Aynî, *Umdu't-l-kârî*, Kahire 1348, XXI, 82-83; Şirbîni, *Muğni'l-muhtâc*, Kahire 1958 — Dimaşk, ts. (Dârü'l-Fikr), IV, 293; *el-Fetava'l-Hindüyye*, Bulak 1310, V, 362; Harâşî, *Şerhu Muhtasarı Hâtil*, Bulak 1317, III, 46-48; Şevkânî, *Neylül-evâr*, V, 149 vd.; Cevad Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 652 vd.; Th. W. Juynboll — J. Pedersen, "Akıka", *EI*² (İng.), I, 337.

FAHRETTİN ATAR

AKİL b. EBÜ TÂLİB

(عقيل بن أبي طالب)

Ebû Yezîd Akil b. Ebî Tâlib
b. Abdilmuttalib el-Hâşimî el-Kureşî
(ö. 60/680)

Hız. Ali'nin büyük kardeşi.

Hız. Ali'den yirmi yaş büyüktür. Milâdî 580'de doğdu. *Ensâb** ve tarih bilgisiy-le Câhiliye devrinde Kureyş kabilesi arasında önemli bir yeri olup anlaşmazlıklarda hakemliğine başvurulan dört kişiden biri idi. Bedir Gazvesi'nde Mekkelî müşrikler safında savaştı ve müslümanlara esir düştü. Amcası Abbas b. Abdilmuttalib tarafından verilen 4000 dirhem fide ile esaretten kurtuldu. Müslüman olduğu tarih hakkında ihtilâf vardır. Bazılarına göre Hudeybiye Antlaşması'ndan önce, bazılarına göre hemen sonra, bir kısmına göre ise Mekke'nin fethinden önce 630 yılı başlarında müslüman olmuş ve Medine'ye gitmiştir. Kardeşi Ca'fer ile Mûte Seferi'ne katıldı. Yakalandığı bir hastalık sebebiyle daha sonraki savaşlarda bulunamadı. Ancak Huneyn Gazvesi'ne iştirak ettiği ve herkesin dağıldığı sırada Hz. Peygamber'in yanından ayrılmadığı da rivayet edilir. Hız. Ömer devrinde *divan**'ın düzenlenmesinde görevlendirildi. Hız. Ali'nin halifeliği sırasında ödemek mecburiyetinde olduğu büyük bir borç meselesinde ondan beklediği yardımı göremeyince, kendisine gerekli yardımı sağlayan Muâviye'ye katıldı ve Siffin'de kardeşine karşı savaştı. Belâgatı ve hazır cevaplılığıyla

da meşhur olan Akil, Muâviye döneminde veya Yezîd'in halifeliğinin ilk günlerinde vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 492; İbn Sa'd, *et-Ta-bakât*, IV, 42-44; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 120, 155, 204; Belâzürî, *Ensâb*, I, 365; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), II, 426, 465-466; IV, 209-210; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 157-158; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 63-66; a.m.f., *el-Kâmil*, II, 132; V, 541; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 494; F. Buhl, "Akil", *IA*, I, 248; L. Veccia Vaglieri, "Akil b. Abî Tâlib", *EI*² (İng.), I, 337.

AHMET ÖNKAL

AKİLETÜ ETRÂBÎ'İ-KASÂİD

(عقيلة أتراب القصائد)

Şâtûbî (ö. 590/1194) tarafından,
Ebû Amr ed-Dânî'nin
*el-Mukni** adıyla
Kur'an-ı Kerim'in imlâsına dair
yazdığı eserin
nazmedilmiş şekli
(bk. el-MUKNÎ').

AKİS

(العكس)

Mantık ve edebiyat alanlarında
kullanılan bir terim.

□ MANTIK. Bir önermedeki konuyla yüklem yerlerini değiştirerek yeni bir önerme elde etme.

Sözlükte "döndürme, tersine çevirme, bir şeyin başını sonuna, sonunu başına getirme" anlamlarına gelen akis, İslâm mantık literatüründe Aristo mantığının *conversio* teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır. Klasik mantıkta genellikle "ahkâmü'l-kazâyâ" veya "aksâmü'l-kazâyâ" başlıkları altında önermeler (kazıyye) arasındaki ilişkiler incelenirken biri *tekabül**, diğeri de akis olmak üzere iki ilişki üzerinde durulmuştur. Akis, asıl denilen önermenin nitelik (olumluluk veya olumsuzluk) ve doğruluğunu (sıdk) olduğu gibi bırakarak yüklemi konu, konusunu yüklem yapmak suretiyle meydana getirilir. Eğer aslın niteliği aynı kalmakla birlikte doğruluğu değişirse buna akis değil *inkılâb* denir. Buna karşılık aksi elde etmek için aslın niceliğini korumak gerekmez; ayrıca aslın yanlış olması durumunda akis doğru olabilir.

Akis, *düz döndürme* (aks-i müstevî) ve *ters döndürme* (aks-i nakiz, aks-i müte-kâbil) şeklinde ikiye ayrılır.

1. Düz döndürme, bir önermenin niteliğine, doğruluk ve yanlışlığına dokun-